

ЗНАМЕНИТІ УКРАЇНЦІ

ОЛЕКСАНДРА
КИРИЧУК

КАРДИНАЛ
СЛІПИЙ

Харків
«Фоліо»
2019

«Чи через води йтимеш, Я буду
при тобі, чи крізь ріки, — тебе не
затоплять, чи підеш крізь
вогонь — не попечешся, і полум'я
тебе не обпалить».

Книга Ісаї, 43:2

ВІД СІЛЬСЬКОГО ХЛОПЦЯ
ДО ДОКТОРА БОГОСЛОВ'Я І ПРОФЕСОРА
(1892—1924)

17 лютого 1892 року у селянській родині Івана Сліпого-Коберницького-Дичковського і Анастасії Дичковської в багатому подільському селі Заздрість народився хлопчик, якого назвали Йосифом. Щодо прізвища батька майбутнього кардинала Кнус багато плутанини. Дослідник його біографії о. І. Хома вважав, що Іван Сліпий рано втратив батька і мати вдруге вийшла заміж за Олексія Коберницького, прийнявши подвійне прізвище Анна Сліпа-Коберницька. Це подвійне прізвище перейняв і старший її син Іван, бо син від другого шлюбу мав прізвище Георгій Коберницький [31, с. 51]. Невдовзі у Івана Сліпого-Коберницького померла й мати, і він був усиновлений своїм майбутнім тестем Романом Дичковським, який жив у Хмелівці й потім віддав за Івана свою дочку Анастасію. Звідси й третє прізвище — Дичковський.

Це була заможна родина, де шанувалась чесна й важка праця, бо, на відміну від решти земель Галичини, земля на Східному Поділлі особливо родюча й робота на ній забирала весь вільний час.

Майбутній кардинал згадував, що батько завжди щось будував: то дім, то стайні, то шопи, а крім того, у вихідні займався громадською роботою. За своє працелюбство, любов до порядку на господарці, набожність і почуття справедливості та великий авторитет у селі Івана Кoberницького селяни упродовж двадцяти років обирали сільським вїтом. Уже в кардинальському чині Йосиф Сліпий згадував, що у свого батька навчився великої працездатності, бо навіть у неділю після Служби Божої переглядав свою пасіку, а малий хлопець біля нього вчився азів пасічництва [11]. Збереглася хата — велика, яку на Тернопільщині називають «чворак», тобто чотири кімнати. Щоб до такої доробитись селянам, потрібно було багато і важко працювати на землі. У своїх спогадах з дитинства Й. Сліпий писав, що «весною і літом йшла праця на полях серед гомінких співів і вигуків на воли і коні, а пізною осінню і зимою роздавалися монотонні, ритмічні удари терлиць і цїпів по стодолах. Привозили дерево з сусідніх лісів на будову хат, стодїл і хлївів, менше на опал, бо палили соломою» [26, с. 25]. Він зростав у атмосфері праці, пісні, молитви і різних історій та легенд, які розповідали дорослі довгими зимовими вечорами, коли пряли пряжу. «Молися, трудися, учися» — на цьому, проголошеному ще у середині ХІХ столїття галицькими просвітителями життєвому кредо виростало не одне покоління.

У сім'ї, окрім Йосифа, було ще восьмеро дітей: четверо синів — найстарший Микола, Михайло, Роман, Володимир — та четверо доньок — Марія, Розалія, Францішка і наймолодша Євгенія. Іван Кoberницький-Сліпий і Анастасія Дичковська придїляли велику увагу виховуванню християнської поведінки своїх дітей: не підпадати під лихі впливи, бути стриманими, ввічливими, злагодженими, поважати інших, особливо старших, а ще — формували у них культ праці. Цю традицію працелюбства, чесності, принциповості і високої сили Божого духу Йосиф Сліпий пронїс через усе своє

життя: і коли невтомно займався науковими дослідженнями, і коли розбудовував Львівську духовну семінарію та Львівську богословську академію, і коли зносив 18-річні поневіряння по тюрмах і на засланні, і коли розбудовував Українську греко-католицьку церкву (УГКЦ) у діаспорі.

Йосиф у дитинстві ріс хворобливою дитиною. Щоб дитина стала здоровою, мати вирішила піти з сином на прощу до Зарваниці, до Чудотворної ікони Матері Божої, вірячи, що Марія прийме цю жертву і поверне здоров'я синові. 24 кілометри Анастасія Дичковська несла малого сина на плечах і молилася. І дійсно, Йосиф одужав і виріс високим і статним хлопцем. Може, саме там, у чудотворному місці Зарваниці, на хлопчика Йосифа і зійшла Божа іскра, що запалила його на самовіддане служіння Богу і українському народові?

А може, тією великою любов'ю і жертвовною працею на благо народу і церкви його наділила життєдайна земля Терехівщини? Бо, окрім Йосифа Сліпого, ця земля на південному сході Галичини подарувала світові й інші знакові постаті. У сусідньому селі Острівець народилися єпископ Торонто Йосиф Борецький, літературний та громадський діяч Роман Лубківський, брати Гжицькі (Володимир — член Спілки селянських письменників «Плут» і багаторічний в'язень радянського тоталітарного режиму та Степан — основоположник ветеринарної біохімії в Україні, чие ім'я носить Львівська ветеринарна академія). У селі Струсові пройшли дитячі роки відомого актора та режисера Йосифа Гірняка — керівника Асоціації українських акторів Німеччини та Українського театру в Америці, продюсера і диктора української студії радіо «Свобода». Село Романівка — батьківщина художників-візантиністів Михайла Бойчука (одного із засновників монументального мистецтва України ХХ століття, представника «розстріляного відродження»), а село Варваринці — відомого скульптора Михайла

Паращука (члена Союзу визволення України, голови дипломатичної місії УНР у Таллінні). Звертаючи увагу на могутній пласт культури, на якому виростав і формувався майбутній Патріарх Йосиф Сліпий, Р. Лубківський писав, що український патріотизм жителів цього краю бере свої витoki із «щоденної селянської праці, із подвижництва місцевих панотців, які були першими ентузіастами у справі заснування аматорських театральних і хорових гуртків, читалень і фестин, передплатниками українських видань, авторитетними просвітянськими діячами» [9, с. 14—15].

До дев'яти років Йосиф навчався у початковій школі села Заздрість. Очевидно, що школа була добротно побудована, бо її приміщення збереглося донині, і тут розташована шкільна навчальна майстерня. Великий вплив на малого хлопчика мав катехит о. Теодор Цегельський, що доїжджав зі Струсова. Завжди діловий і активний, він був членом майже всіх українських інституцій («Хлопської ради», «Просвіти», ощадно-кредитового кооперативу «Власна поміч» у Струсові та 22 інших кооперативів у Тернопільському повіті). При всіх повітових імпрезах виступав з патріотичними промовами, в яких переконував, що дорогою просвіти, господарською розбудовою та самодостатністю український народ здобуде кращу долю.

В одинадцять років Йосиф закінчив з найкращими оцінками четвертий клас народної школи австрійського типу в селі Вишнівчик. У 1903 р. поступив у Цісарсько-королівську руську гімназію Франца-Йосифа I в Тернополі. Перед початком навчання, на свято Успіння Богородиці, Коберницькі повезли свого сина до церкви села Налужжя, де була особливо шанована на Тернопільщині ікона Богоматері, молитися про покровительство у науці. Згодом Сліпий згадував, що мати зі сльозами проводжала його та наказувала, щоб молився і вчився. Варто згадати, що 11-річного хлопця віддали вчитися за 40 км від домівки [26, с. 35].

ЗМІСТ

Від сільського хлопця до доктора богослов'я і професора (1892—1924)	3
Ректор Львівської духовної семінарії та Богословської академії (1925—1939)	18
«Обернулась картка історії» (1939—1945)	33
Вісім років по тернистому колу: Київ — Новосибірськ — Маріїнськ — Баїми — Печора — Інта — Потьма — Київ — Потьма — Київ (1945—1953)	53
Москва: оманливий промінь у царстві п'їтми (травень—липень 1953)	69
«...І звірі не з'їли Його»: Маклаково — Київ — Октябрськ — Явас — Київ — Явас (1953—1962)	77
Із царства п'їтми (грудень 1962 — лютий 1963)	92
«Збирати у розсіянні суцїх» (1963—1984)	100
За Українську помісну церкву і Український Патріархат	112
Список літератури	121